

Հրատարակվում է **ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔ** Հետազոտական Կենտրոնի
գիտական խորհրդի որոշմամբ:
ՀՀ ԿԳՆ ՀՀ ԲՈՂ-ի կողմից ընդունելի է ատենախոսությունների հիմնական
արդյունքների և դրույթների հրատարակման համար:

ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔ

Եռամսյա գիտական հանդես
տնտեսագիտություն, գործարարություն, կառավարում

Հոկտեմբեր – Դեկտեմբեր, 2017թ.

Խմբագրական խորհուրդ

ԹԱԹՈՒԼ ՄԱՆԱՍԵՐՅԱՆ

դոկտոր, պրոֆեսոր

Խորհրդի նախագահ և

գլխավոր խմբագիր ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՐԻՇԱ ՂԱՐԻԲՅԱՆ

դոկտոր, պրոֆեսոր

ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՐԴԱՆ ԲՈՍՏԱՆՋՅԱՆ

դոկտոր, պրոֆեսոր, ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՖՐԱՆՍԻՍ ԲԱՐՈՆ ՎԱՆ ԼՈՒՆ

դոկտոր, պրոֆեսոր, ԲԵԼԳԻԱ

ՄԵՐԻԼԻՆ ԹԵՅԼՈՐ

դոկտոր, պրոֆեսոր, ԱՄՆ

ՊԱՈԼՈՒ ԼԵՈՉԻ

դոկտոր, պրոֆեսոր, ԻՏԱԼԻԱ

ՍԵՐԳԵՅ ԿԱԼԵՆՋՅԱՆ

դոկտոր, պրոֆեսոր

ԼԻԼԻԱՆ ՎԱՆ ՀՈՖ

դոկտոր, պրոֆեսոր, ԲԵԼԳԻԱ

ՇԱՈՍ ՅԱՆԳ

դոկտոր, պրոֆեսոր, ԱՄՆ

ԱՐՄԵՆ ՍԱՖԱՐՅԱՆ

տնտեսագիտության դոկտոր, ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋՈՆ ՈՒՈԼՇ

դոկտոր, պրոֆեսոր, ԹԱԻԼԱՆԴ

ԱՐՄԱՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ, ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Research Center **ALTERNATIVE**

ALTERNATIVE Quarterly Journal

Editorial Board:

Tatoul Manasserian – Doctor of Sciences, Professor (Editor in chief), , ARMENIA

Grisha Gharibyan – Doctor of Sciences, Professor, ARMENIA

Vardan Bostanjyan – Doctor of Sciences, Professor, ARMENIA

Francis Baron Van Loon – Doctor of Sciences, Professor, BELGIUM

Marilyn Taylor – Doctor of Sciences, Professor, USA

Paolo Leoci – Doctor of Sciences, Professor, ITALY

Sergey Kalenchyan – Doctor of Sciences, Professor, RUSSIA

Liliane Van Hoof – Doctor of Sciences, Professor, BELGIUM

Xiaohua Yang – Doctor of Sciences, Professor, USA

Armen Safaryan – Doctor of Sciences, ARMENIA

John Walsh – Doctor of Sciences, Professor, THAILAND

Arman Martirosyan – Ph.D. in Economics, ARMENIA

Исследовательский Центр **АЛЬТЕРНАТИВА**

АЛЬТЕРНАТИВА Квартальный Журнал

Редакционный Совет:

Татул Манасерян – доктор наук, профессор (Главный редактор, председателем совета), АРМЕНИЯ

Гриша Гарибян – доктор наук, профессор, АРМЕНИЯ

Вардан Бостанджян – доктор наук, профессор, АРМЕНИЯ

Франсис Барон Ван Лун – доктор наук, профессор, БЕЛЬГИЯ

Мерилин Тейлор – доктор наук, профессор, США

Паоло Леочи – доктор наук, профессор, ИТАЛИЯ

Сергей Каленчан – доктор наук, профессор, РОССИЯ

Лилиан Ван Хоф – доктор наук, профессор, БЕЛЬГИЯ

Шао Янг – доктор наук, профессор, США

Армен Сафарян – доктор наук, АРМЕНИЯ

Джон Уолш – доктор наук, профессор, ТАИЛАНД

Арман Мартиросян – кандидат наук, АРМЕНИЯ

**ՀՀ-ՈՒՄ ՊԱՐՏԱԴԻՐ ԱՌԻԴԻՏԻ ՏԵՂԻՆ ԼԻՆԵԼԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ
ԲՆՈՒՅԹԻՑ ԿԱԽՎԱԾ**

Գնել ԽԱԶԱՏՐՅԱՆ

MBA(US), ACCA (UK), Աուդիտի ղեկավար

Բանալի բառեր. պարտադիր աուդիտ, աուդիտորի եզրակացություն, խոշոր կազմակերպություն, հանրային հետաքրքրության կազմակերպություն

Այս հոդվածում կներկայացնենք, թե Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ ո՞ր կազմակերպություններից է պահանջվում հրապարակել աուդիտորական եզրակացություն, և ինչքանով է այդ պահանջը հիմնավոր ու արդյունավետ: Նաև, վերլուծության արդյունքից ելնելով կներկայացնենք պարտադիր աուդիտի գծով առկա բացերը և կառաջարկենք բարեփոխումներ:

Աուդիտորական գործունեության առաջացումը ՀՀ-ում

Չնայած աուդիտորական ծառայությունը Եվրոպայում տարածվել է 19-րդ դարի սկզբից, այն սկսվել է 1990-ականներից, երբ արտերկրի կազմակերպությունները սկսեցին ներդրումներ կատարել ՀՀ-ում, կամ ցանկացան հավաստիանալ տրամադրվող դրամաշնորհային կամ վարկային միջոցների օգտագործման վերաբերյալ: Այդ ժամանակ էր մեր երկրում բացվեցին առաջին աուդիտորական ընկերությունները, մասնավորապես, 1997թ. բացվեց KPMG-ի գրասենյակը, որը համաշխարհային խոշորագույն աուդիտորական կազմակերպություններից մեկն էր: Աուդիտորական գործունեության կանոնակարգման նպատակով առաջին իրավական ակտերը սկսվեցին ընդունվել 1994թ., մասնավորապես աուդիտորական կազմակերպության կանոնադրության ձևի վերաբերյալ³⁵⁵: Սակայն աուդիտի վերաբերյալ հիմնական պահանջները ՀՀ-ում ներդրվեց 2000-ական թվականներից, երբ 2001թ. առաջին անգամ հրապարակվեց աուդիտի միջազգային ստանդարտների հայերեն թարգմանությունը՝ որոշ տեղյանացումով ու փոփոխություններով³⁵⁶, իսկ 2002թ. ընդուն-

³⁵⁵ “Հայաստանի Հանրապետությունում աուդիտորական գործունեության ժամանակավոր կանոնադրությունը հաստատելու մասին”; ՀՀ Կառավարության 16.12.1994թ.-ի N 581 որոշում; (ուժը կորցրած է ճանաչվել 1998թ.-ին)

³⁵⁶ “Աուդիտի ստանդարտները հաստատելու մասին”, ՀՀ Ֆինանսների և Էկոնոմիկայի նախարարություն, 10.09.2001թ.-ի N 324 հրաման (ուժը կորցրած է ճանաչվել 2008թ.-ին)

վեց “Աուդիտորական գործունեության մասին” ՀՀ օրենքը³⁵⁷, որը որոշ փոփոխություններով գործում է մինչև այժմ:

Պարտադիր աուդիտի օրենսդրական պահանջը ՀՀ-ում

Աուդիտորական եզրակացության պարտադիր հրապարակման պահանջը ՀՀ-ում սկսվեց ներդրվել 2000-ական թվականներից, երբ պետությունը այն դիտեց որպես օգտակար գործիք ֆինանսական կառավարման բարելավման և ֆինանսական տեղեկատվության արժանահավատության բարձրացման նպատակով: Մասնավորապես, պարտադիր աուդիտի պահանջը օրենքով 2017թ. ներառում է հետևյալ կազմակերպությունները.

• Արժեթղթերի շուկայի մասնակիցներ³⁵⁸.

- Բաժնետոմսեր և պարտատոմսեր ցուցակած կազմակերպություններ,
- Ներդրումային կազմակերպություններ,
- Արժեթղթերի շուկայի օպերատոր,
- Կենտրոնական դեպոզիտարիա,
- Թողարկման ազդագիր հրապարակող:

• Բանկեր³⁵⁹:

• Ապահովագրական կազմակերպություններ³⁶⁰:

• Վարկային կազմակերպություններ³⁶¹:

• Հիմնադրամներ - եթե հաշվետու ամսաթվի դրությամբ ունեն 10 միլիոն դրամը գերազանցող ակտիվներ³⁶²:

• Հասարակական կազմակերպություններ - եթե հաշվետու տարվա հանրային ֆինանսավորումը գերազանցում է 5 միլիոն դրամը³⁶³:

• Խաղատներ, շահումով, ինտերնետ խաղերի կազմակերպիչներ³⁶⁴:

• Հեռուստառադիոընկերություններ³⁶⁵:

³⁵⁷ “Աուդիտորական գործունեության մասին” ՀՀ օրենք, ընդունված է 26.12.2002թ.-ին

³⁵⁸ “Արժեթղթերի շուկայի մասին” ՀՀ օրենք, 11.10.2007թ. (հոդվ.11.2, 83.1, 128.1, 141.1)

³⁵⁹ “Բանկերի և բանկային գործունեության մասին” ՀՀ օրենք, 30.06.1996թ.(հոդվ. 43.1.ա)

³⁶⁰ “Ապահովագրության և ապահովագրական գործուն. մասին” ՀՀ օրենք, (հոդվ. 37.1)

³⁶¹ “Վարկային կազմակերպությունների մասին” ՀՀ օրենք, ընդ. 29.05.2002թ., (հոդվ.16)

³⁶² “Հիմնադրամների մասին” ՀՀ օրենք, ընդունվել է 26.12.2002թ.-ին; (հոդված 39.3)

³⁶³ “Հասարակական կազմակերպությունների մասին” ՀՀ օրենք, 16.12.2016թ. (հոդված 26)

³⁶⁴ “Շահումով խաղերի, ինտերնետ խաղերի և խաղատների մասին” ՀՀ օրենք, (հոդվ.10.2)

³⁶⁵ “Հեռուստատեսության և ռադիոյի մասին” ՀՀ օրենք, 09.10.2000թ.: (Հեռուստառադիոյի կազմակերպությունների համար կա պահանջ, որ հրապարակեն տարեկան ֆինանսական հաշվետվություններ: Սակայն ՀՀ Ֆինանսների նախարարությունը 2017թ.-ին պարզաբանել է, որ դրանք պետք է հրապարակվեն աուդիտի եզրակացությամբ)

Խոշոր կազմակերպությունների համար պարտադիր աուդիտի օրենսդրական պահանջ

Պարտադիր աուդիտի պահանջը 2008թ.-ին ներդրվեց խոշոր կազմակերպությունների համար³⁶⁶: Որպես խոշոր կազմակերպություն այդ օրենքով սահմանվեց հաշվետու տարում 500 միլիոն դրամի ընդհանուր ակտիվ կամ հասույթ ունեցող կազմակերպությունները: 2009թ.-ին խոշոր կազմակերպության գումարային սահմանաչափը փոխվեց՝ այն դարձնելով մեկ միլիարդ դրամ³⁶⁷:

Խոշոր կազմակերպությունների մասով պարտադիր աուդիտի նորմի ներդրումը ամենանշանակալին էր, քանի որ տարեկան աուդիտի ենթակա խոշոր կազմակերպությունների քանակը կազմում էր մոտ 900 կազմակերպություն: Հատկապես, այդ պահանջի կարևորությունը ընդգծվեց, այն խոշոր կազմակերպությունների համար, որոնք մասնակցում էին պետական գնումների համակարգով անցկացվող գնումներին, քանի որ ՀՀ Ֆինանսների նախարարի հրամանով սահմանվեց, որ գնումներին կարող է մասնակցել այն կազմակերպությունը, որոնց համար եթե ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված է պարտադիր աուդիտի ենթարկվելու պահանջ, ապա այդ աուդիտորական եզրակացությունը պետք է լինի չձևափոխված /դրական/³⁶⁸:

Սակայն խոշոր կազմակերպությունների համար պարտադիր աուդիտի պահանջը հանվեց 2014թ.-ին³⁶⁹: Այն հիմնավորվեց այդ պահին նոր կառավարության բիզնեսին աջակցելու ռազմավարությամբ, նշելով որ որոշ բիզնեսմեններ դժգոհում են, որ պարտադիր աուդիտը իրենց ոչինչ չի տալիս, այլ լրացուցիչ բեռ է բիզնեսի վրա:

Խոշոր կազմակերպությունների պարտադիր աուդիտի նորմի վերականգնումը առկա է “Հաշվապահական հաշվառման մասին” օրենքում փոփոխություններ կատարելու ՀՀ Ֆինանսների նախարարության նախաձեռ-

³⁶⁶ “Հաշվապահական հաշվառման մասին ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին” ՀՀ օրենք, ընդունվել է 26.12.2008թ.-ին, (հոդված 7)

³⁶⁷ “Հաշվապահական հաշվառման մասին ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին” ՀՀ օրենք, ընդունվել է 10.12.2009թ.-ին, (հոդված 1)

³⁶⁸ “Ֆինանսական միջոցներ” չափանիշի գնահատման համար անհրաժեշտ փաստաթղթի և դրա գնահատման կարգը հաստատելու մասին”, ՀՀ Ֆինանսների նախարարի 20.06.2013թ.-ի N500-Ն հրաման

³⁶⁹ “Հաշվապահական հաշվառման մասին ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին” ՀՀ օրենք, ընդունվել է 20.05.2014թ.-ին, (հոդված 1)

նությունում, որի վերաբերյալ ռազմավարությունը ներկայացվել է 2017թ.-ի գարնանը, սակայն այդ փոփոխությունները դեռևս ՀՀ Ազգային Ժողով չի ներկայացվել³⁷⁰: Մասնավորապես, այդ նախագծով առաջարկվում է փոխել “խոշոր կազմակերպություն” սահմանումը, նրանց նկատմամբ սահմանելով բազմակի բարձր սահմանաչափերի միաժամանակյա առկայություն:

Աուդիտորական եզրակացության տրամադրման այլ պահանջներ

Աուդիտորական եզրակացություն նաև պահանջվում է այլ հանգամանքներում. մասնավորապես.

- **Կամավոր** – երբ կազմակերպության սեփականատերերը կամ ղեկավարությունը ցանկանում է անցկանցնել աուդիտ՝ ֆինանսական կառավարման համակարգի բարելավման և արժանահավատ բարձր որակի ֆինանսական հաշվատվություններ ունենալու նպատակով:

- **Գնումների մասնակցության պահանջ** – հատկապես շինարարական գնումների մրցույթում, մրցույթի մասնակից կազմակերպություններից պահանջվում է ներկայացնել աուդիտորական եզրակացություն:

- **Դրամաշնորհների ու վարկային միջոցների ստացում** – Շնորհատուները կամ վարկատուները մեծամասամբ պահանջում են աուդիտորական եզրակացություն ստացված և օգտագործված դրամական միջոցների վերաբերյալ:

- **Պետական բյուջեից ֆինանսավորում** – հաճախ ոչ առևտրային կազմակերպություններից պահանջվում է ներկայացնել աուդիտորական եզրակացություն պետական բյուջեից ստացված միջոցների օգտագործման վերաբերյալ:

Պարտադիր աուդիտի բացերը և խոչընդոտները ՀՀ-ում

Չնայած աուդիտի կարևորության վերաբերյալ օրենսդրական ու իրավական նման պահանջների, ՀՀ-ում աուդիտի վերաբերյալ շարունակում է մընալ վստահության պակաս և աուդիտի որակի չպահպանման վերաբերյալ առկա են բազմաթիվ փաստված թերություններ:

Նկատենք, որ վերջին երկու տասնամյակում աուդիտորական գործունեության վերաբերյալ ընդունվել են նշանակալի իրավական ակտեր, թարգ-

³⁷⁰ “Ֆինանսների նախարարությունը ցանկանում է վերականգնել պարտադիր աուդիտի իրավական նորմը”, <<https://armenpress.am/arm/news/878649/finansneri-nakhararutyuny-cankanum-e-verakangel-partadir.html>>

մանվել ու հրապարակվել են աուդիտի միջազգային ստանդարտների փոփոխությունները, աուդիտորական կազմակերպությունների քանակը անցել է երեք տասնյակից, ստեղծվել և գործում է մասնագիտական ասոցիացիա, ՀՀ Ֆինանսների նախարարության կողմից իրականացվել են որակի ստուգման միջոցառումներ, առկա են 400-ից ավելի որակավորված աուդիտորներ, սակայն աուդիտի որակը շարունակում է հեռու մնալ ցանկալի մակարդակից:

Դեռևս լայն տարածում ունի “աուդիտորական եզրակացությունների վաճառքը” առանց աուդիտորական ընթացակարգերի իրականացման աուդիտորական եզրակացության տրամադրումը, որը հատկապես լայն կիրառություն ուներ, երբ խոշոր կազմակերպությունների աուդիտը պարտադիր էր: Մասնավորապես, նշենք մի քանի տվյալներ.

- ՀՀ-ում, և՛ նախկինում և՛ հիմա, առկա չէ աուդիտորական կազմակերպությունների արդյունավետ վերահսկողություն, որի արդյունքում աուդիտորական կազմակերպությունները շարունակում են “աուդիտորական եզրակացությունների վաճառքը” առանց որևէ պատասխանատվության:

- Խոշոր կազմակերպությունների աուդիտորական եզրակացությունները մեծամասամբ տրամադրվում են փոքր աուդիտորական կազմակերպությունների կողմից: Մի քանի անձից բաղկացած ընկերությունները տարեկան միջինը տրամադրում էին 50 խոշոր կազմակերպության աուդիտ, որը ակնհայտ հեռու էր նրանց կարողություններից: Նկատենք, որ ՀՀ Ֆինանսների Նախարարությունը 2012թ. և 2013թ. հրապարակել էր խոշոր կազմակերպությունների պարտադիր աուդիտ ամփոփումը³⁷¹, որտեղ առաջ տասնյակում միայն երկու միջազգային աուդիտորական կազմակերպություն էին առկա:

- Թերթերում, սեփական կայքերում կամ ֆինանսական հաշվետվությունների հրապարակման պաշտոնական կայքում՝ www.azdara.am, աուդիտորական եզրակացությունները շարունակվում են հրապարակվել առանց աուդիտի ենթարկված կից ֆինանսական հաշվետվությունների, կամ հրապարակվում են ֆինանսական հաշվետվությունների միայն առաջին կամ մի քանի էջերը; որն ակնհայտ հակասում է աուդիտի միջազգային ստանդարտներին, ՀՀ օրենսդրական պահանջներին և հասարակ տրամաբանությանը:

³⁷¹ “Հայկական “մեծ քայակը” – 6 աշխատակցով ընկերությունը սպասարկել է 58 խոշոր կազմակերպություն”, <<http://www.banks.am/am/news/newsfeed/7835/>>

• Հրապարակված աուդիտորական եզրակացությունների զգալի մասը չի համապատասխանում աուդիտի միջազգային ստանդարտներին³⁷²:

• Շատ կազմակերպություններ չեն հրապարակում պարտադիր աուդիտի եզրակացություններ, հաճախ նախընտրելով վճարել չհրապարակման սահմանված տուգանքը: Օրինակ, ըստ ՀՀ Ֆինանսների նախարարության 2013թ. հրապարակված տվյալների, պարտադիր աուդիտի ենթակա խոշոր կառույցների 30%-ը չի հրապարակել աուդիտի եզրակացություն³⁷³:

• Աուդիտորական ծառայության համար ողջամիտ պահանջվող գինը եր-բեմն գերազանցում է պարտադիր աուդիտի ենթակա կառույցի ֆինանսական հնարավորությունները, օրինակ, հեռուստառադիոյի կառույցների, հիմնադրամների, այլ հասարակական կազմակերպությունների դեպքում:

• Շատ կառույցներ չունեն ֆինանսական հաշվետվությունների և աուդիտի եզրակացության արտաքին օգտագործողներ, որով նրանց ֆինանսական հաշվետվությունների աուդիտի պահանջը դառնում է ինքնանպատակ:

• Հաճախ աուդիտորական ծառայության գինը շատ ցածր է ողջամիտ գնագոյացումից, որը կասկած է առաջացնում աուդիտի որակի վերաբերյալ:

• Երբեմն աուդիտորական կառույցն անկախ չէ աուդիտի ենթարկվողից:

• Հաշվի առնելով ՀՀ տնտեսական միջավայրը, որոշ կառույցներ չեն կարող անցնել աուդիտի միջազգային ստանդարտներով աուդիտ և ակնկալել պահանջվող չձևափոխված /դրական/ եզրակացություն, օրինակ՝ շատ շինարարական կառույցներ, ստվերում գործող խոշոր կազմակերպություններ, խաղատներ ու շահումով խաղերի կազմակերպիչներ:

Երբ է՞ պարտադիր աուդիտը սպեղծում արժեք

ՀՀ-ում պարտադիր աուդիտի նորմի կիրառման նպատակով կարևոր է հաշվի առնել հետևյալ հանգամանքները.

• Աուդիտորական եզրակացությունը ուղղված է արտաքին օգտագործողներին: Այսինքն, աուդիտի նպատակն է տրամադրել անկախ մասնագիտական կարծիք ֆինանսական հաշվետվությունները օգտագործողներին, ովքեր ներգրավված չեն տնօրինության մեջ: Օրինակ՝ կազմակերպության խոշոր բաժնետերերը ցանկանում է իմանալ թե ինչպե՞ս է դեկավարությունը

³⁷² “Աուդիտի եզրակացության նշանակալի փոփոխությունը և ՀՀ-ում կիրառումը”, Գնել Խաչատրյան, “Այլընտրանք” եռամսյա գիտական հանդես, 2017 #3. <<http://alternative.am>>

³⁷³ “Ընկերությունները հայտվել են ռիսկային դաշտում”, <<http://armlur.am/51770/>>

տնօրինում սեփական ռեսուրսները; կամ հանրությունը ցանկանում է իմանալ, թե ինչպես է համահայկական հիմնադրամը տնօրինում աշխարհով մեկ հանգանակված նշանակալի գումարները:

- Աուդիտը արժեք ունի միայն այն դեպքում, երբ այն իրականացվում է աուդիտի միջազգային ընդունված ստանդարտներով, գործելավորճով և որակի արդյունավետ վերահսկողության համակարգի պահպանումով:

- Աուդիտը հանրության համար կարող է դառնալ վստահելի՝ աուդիտի նկատմամբ արդյունավետ վերահսկողության համակարգի դեպքում:

- Պարտադիր աուդիտի նորմ պետք է սահմանվի միայն այն կառույցների հանդեպ, որոնք ունեն հանրային հետաքրքրություն և նշանակալիություն:

Պարտադիր աուդիտի նորմը պետք է սահմանվի հաշվի առնելով նշված հանգամանքները:

Ամփոփում – առաջարկներ

Հաշվի առնելով վերոնշվածը պարտադիր աուդիտի նորմի վերաբերյալ՝ այսինքն այն, որ կազմակերպությունները պարտավոր են հրապարակել հաշվետու տարվա ամբողջական ֆինանսական հաշվետվությունները՝ անկախ աուդիտորի եզրակացության հետ միասին, առաջարկում ենք.

ա/ խոշոր կազմակերպություններ - որոնք նախորդող երկու տարիների համար բավարարում են նշված երեք նվազագույն պայմաններից առնըվազն երկուսին, սահմանել պարտադիր աուդիտի նորմ.

- ✓ Ընդհանուր ակտիվները տարվերջի դրությամբ՝ չորս միլիարդ դրամ,
- ✓ Տարվա եկամուտը՝ երկու միլիարդ դրամ,
- ✓ Աշխատակիցների քանակ՝ հարյուր անձ:

Օրինակ, նման կազմակերպությունները ներառում են “Գազպրոմ Արմենիա” ՓԲԸ, “ՀԷՑ” ՓԲԸ, “Քաջարանի Պղնձամոլիբդենային Կոմբինատ” ՓԲԸ, ինչպես նաև պետության և լայն հանրության համար ակնհայտ նշանակալի կարևորություն ու հետաքրքրություն ունեցող այլ կազմակերպություններ: Նրանց քանակը մոտ 300 է, որը երեք անգամ պակաս է նախկին օրենքով սահմանված “խոշոր կազմակերպությունների” քանակից: Նման նախագիծ կա և պետք է ներկայացվի ՀՀ Ազգային Ժողովին:

բ/ Արժեթղթերի շուկայի մասնակիցներ, բանկեր, ապահովագրական ընկերություններ – ինչպես առկա է ներկա օրենսդրությամբ:

գ/ **Վարկային** կազմակերպություններ – պարտադիր աուդիտի այժմ առկա նորմը պետք է հանել: Վարկային կազմակերպությունը կարող է պարտադիր աուդիտի ենթարկվել, եթե բավարարի “խոշոր կազմակերպության” սահմանմանը կամ ունենա ցուցակված արժեթղթեր: Վարկային կազմակերպությունը հանրային հետաքրքրություն չի ներկայացնում, քանի որ այն հանրային միջոցներ չի տնօրինում: Եթե վարկային կազմակերպության կրեդիտորները կամ սեփականատերերը ցանկանում են աուդիտ, ապա նրանք կարող են դա անել պայմանագրի կամ կանոնադրության համաձայն:

դ/ **Հիմադրամներ** – պարտադիր աուդիտի նորմի պահանջի սահմանաչափը պետք է փոխել՝ 10 միլիոն դրամ ընդհանուր ակտիվից, դարձնելով՝ 100 միլիոն դրամ հաշվետու տարվա ընդհանուր ծախսեր, քանի որ վերջինը առավել է համապատասխանում հիմնադրամի բնույթին: Այն կարող է նաև պարտադիր աուդիտի ենթարկվել հոգեբարձուների պահանջով:

ե/ **Հասարակական կազմակերպություններ** – պարտադիր աուդիտի շեմ ցանկալի է սահմանել 100 միլիոն դրամը՝ ներկա 5 միլիոն դրամ հանրային ֆինանսավորման դեպքում: Առաջարկը կապված է գումարի նշանակալի լինելու և աուդիտի ողջամիտ ծախսը հաշվի առնելու հանգամանքից: Անշուշտ, հասարակական կազմակերպության ղեկավարությունը կամ առանձին շնորհատու կարող է պահանջել կամավոր աուդիտ՝ համաձայն կանոնադրության:

զ/ **Խաղատներ, շահումով կամ ինտերենետ խաղերի կազմակերպիչներ** – աուդիտի պարտադիր նորմը ցանկալի է հանել: Այն կարող է պարտադիր աուդիտի ենթարկվել, եթե բավարարի “խոշոր կազմակերպության” սահմանմանը, կամ՝ կանոնադրության համաձայն: Նման կառույցները հանրային հետաքրքրություն չունեն և հանրային միջոցներ չեն տնօրինում, իսկ երկու տասնամյակի փորձը ցույց է տալիս, որ այդ կառույցներում աուդիտը հիմնականում վստահություն չի ներշնչում լայն հասարակության կողմից:

է/ **Հեռուստառադիոընկերություններ** - պարտադիր աուդիտի նորմը ցանկալի է հանել: Այն կարող է պարտադիր աուդիտի ենթարկվել, եթե բավարարի “խոշոր կազմակերպության” սահմանմանը, կամ ղեկավարության ցանկությամբ՝ կանոնադրության համաձայն:

Եվ, ինչպես նշեցինք, պարտադիր աուդիտի նորմը կլինի արդյունավետ միայն այն դեպքում, երբ ՀՀ-ում ներդրվի աուդիտի որակի արդյունավետ վերահսկողության համակարգ: Նման համակարգի վերլուծությունը ծավալուն է, և կներկայացվի մեկ այլ հոդվածում:

Գնել ԽԱԶԱՏՐՅԱՆ

ՀՀ-ում պարտադիր աուդիտի տեղին լինելը կազմակերպության բնույթից կախված

Բանալի բառեր. պարտադիր աուդիտ, աուդիտորի եզրակացություն, խոշոր կազմակերպություն, հանրային հետաքրքրության կազմակերպություն

Այս հոդվածում ներկայացվել է, թե այժմ ՀՀ-ում ո՞ր կազմակերպություններից է պահանջվում հրապարակել աուդիտորական եզրակացություն և քննարկում է, թե ինչքանո՞վ է այդ պահանջը հիմնավոր ու արդյունավետ: Նաև, ներկայացվել է վերլուծություն և առաջարկ, թե Հայաստանի որ կազմակերպություններից է առավել պատշաճ պահանջել պարտադիր աուդիտ, և ինչպիսի սահմանաչափեր պետք է կիրառել:

Гнел ХАЧАТРЯН

Актуальность обязательного аудита в зависимости от характера организации в Республике Армения

Ключевые слова: Аудит, обязательный аудит, аудиторский отчет, крупная организация, общественная организация, применение в Армении

В этой статье описывается характер организаций, требующих обязательной аудиторской проверки, и обсуждается актуальность и обоснованность этих требований. Кроме того, рекомендуем какие организации нужно включать в сферу обязательного аудита в Армении и какие пороги следует применять.

Gnel KHACHATRYAN

Relevancy of mandatory audit depending on nature of audited organization in the Republic of Armenia

Key words: Audit, mandatory audit, statutory audit, auditor's report, big organization, public interest organization, application in Armenia

This article presents the nature of organizations that required to undertake statutory audit, and discusses whether that requirement is relevant and justified. Also, evaluations and recommendations are presented regarding to what kind of organizations be under the scope of statutory audit in Armenia, and what kind of thresholds should be applied.